

ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ІСТОРІЇ ПСИХОЛОГІЇ ЯК НАУКИ

ТЕМА 1

1. Історія психології: її предмет і специфіка як науки.
2. Завдання, методи та функції історії психології.
3. Методологічні принципи та методи історії психології.
4. Значення історії психології у постановці та вирішенні методологічних проблем психології.
5. Теоретичні підходи до розвитку психологічної науки.
6. Загальна характеристика основних періодів: психологія стародавнього світу, психологія Середньовіччя, психологія епохи Відродження, психологія Нового часу.
7. Періодизація історичного розвитку психологічних ідей.

Предметом історії психології є :

Предметом історії психології є закономірності розвитку психологічних знань, ідей, концепцій, методів і підходів у різні історичні періоди, а також вплив соціокультурних, філософських і наукових факторів на формування психології як науки.

Історія психології описує і пояснює, як саме були відкриті фактори і закони в психології.

Основні аспекти предмета історії психології:

Генезис психологічних ідей

Еволюція методів психологічного дослідження

Формування та зміна наукових парадигм

Розвиток основних психологічних напрямків та шкіл

Внесок видатних учених

Взаємозв'язок психології з іншими науками

Генезис психологічних ідей – аналіз виникнення та розвитку психологічних уявлень від античності до сучасності, включаючи вплив філософії, релігії, природничих наук та суспільних потреб.

Еволюція методів психологічного дослідження – дослідження змін у підходах до вивчення психічних явищ, від інтроспекції до експериментальних і когнітивних методик.

Формування та зміна наукових парадигм – вивчення змін у теоретичних підходах до психіки та поведінки, від асоціанізму до когнітивізму і нейронаук.

Розвиток основних психологічних напрямків та шкіл – аналіз становлення та еволюції психоаналізу, біхевіоризму, гуманістичної, когнітивної та інших психологічних течій.

Взаємозв'язок психології з іншими науками – дослідження впливу філософії, біології, медицини, соціології та інших дисциплін на розвиток психології.

Завдання історії психології

1.Описове завдання

- Виявлення та систематизація основних етапів розвитку психологічної науки.
- Визначення історичних періодів і їхніх характеристик.

2.Аналіз еволюції психологічних концепцій

- Вивчення розвитку основних ідей і теорій психології.
- Аналіз змін у розумінні психіки та поведінки людини в різні історичні періоди.

3.Виявлення закономірностей розвитку науки

- Дослідження тенденцій змін у підходах до психологічного знання.
- Аналіз наукових революцій і зміни парадигм у психології.

4.Дослідження впливу соціально-культурних чинників

- Визначення ролі суспільних, культурних, економічних та політичних умов у розвитку психологічної науки.
- Аналіз міждисциплінарних зв'язків психології з іншими науками.

5.Вивчення внеску видатних учених

- Дослідження життя і творчої діяльності провідних мислителів і науковців.
- Аналіз їхнього впливу на розвиток психології.

6.Критичний аналіз методології

- Оцінка різних підходів до вивчення психіки у різні періоди.
- Аналіз змін у методах психологічного дослідження.

Методи, що використовуються в історико-психологічних дослідженнях, можна поділити на **загальнонаукові** та **спеціальні історико-психологічні**.

А. Загальнонаукові методи

Ці методи застосовуються не лише в історії психології, а й у багатьох інших гуманітарних та природничих науках:

1. Аналіз і синтез

- **Аналіз** дозволяє розкласти психологічні концепції на окремі елементи та вивчити їх детально.
- **Синтез** допомагає поєднати окремі теорії та концепції в єдину систему знань.

2. Індукція і дедукція

- **Індукція** використовується для формування загальних закономірностей на основі аналізу конкретних фактів та подій.
- **Дедукція** застосовується для перевірки загальних закономірностей шляхом аналізу окремих випадків.

3. Порівняльно-історичний метод

- Дає можливість порівнювати різні історичні періоди, школи психології та теоретичні підходи.
- Дозволяє виявляти закономірності змін у психологічному знанні.

4. Критичний аналіз джерел

- Використовується для оцінки наукової достовірності історичних документів, книг, рукописів і досліджень.
- Дозволяє уникати історичних помилок та спотворень інформації.

Спеціальні методи історії психології

Історико-генетичний метод

Вивчає походження і розвиток психологічних ідей у хронологічному порядку.

Допомагає простежити поступові зміни в психологічних концепціях.

Історико-порівняльний метод

Передбачає аналіз подібностей і відмінностей між психологічними теоріями різних епох.

Дозволяє оцінити спадковість наукових ідей.

Історико-функціональний метод

Аналізує зв'язки психологічних ідей із соціальними, політичними, культурними процесами.

Виявляє вплив зовнішніх чинників на розвиток психології.

Біографічний метод

Досліджує життєвий шлях видатних учених-психологів та їхній внесок у науку.

Допомагає зрозуміти мотивацію ідей та концепцій, що виникали.

Метод критичного аналізу джерел

Передбачає оцінку автентичності, достовірності та значущості наукових текстів, архівних матеріалів, рукописів.

Використовується для аналізу першоджерел і їхнього впливу на подальші дослідження.

Метод реконструкції

Відтворює психологічні знання минулого, їхній зміст та етапи розвитку.

Дозволяє оцінити наукову спадщину в контексті сучасного знання.

Функції історії психології

Функції історії психології визначають її роль у розвитку науки:

Гносеологічна (пізнавальна) функція

Полягає у вивченні походження та розвитку психологічних знань.

Дозволяє зрозуміти, як формувалися сучасні концепції.

Методологічна функція

Забезпечує розуміння змін у методах дослідження психіки та поведінки.

Виявляє еволюцію наукових підходів та критеріїв науковості.

Систематизувальна функція

Встановлює закономірності розвитку психологічних теорій та концепцій.

Класифікує знання відповідно до історичних етапів.

Світоглядна функція

Допомагає формувати науковий світогляд психологів через ознайомлення з основними історичними теоріями.

Дозволяє осмислити значення психологічної науки у розвитку суспільства.

Практична функція

Сприяє застосуванню історичних знань для прогнозування майбутніх тенденцій у психології.

Дозволяє використовувати попередній досвід для удосконалення сучасних методів дослідження.

Критична функція

Дозволяє аналізувати та оцінювати різні підходи, критикувати застарілі теорії та розвивати нові концепції.

Допомагає уникати методологічних помилок, які мали місце в минулому

Методологічні принципи історії психології

Методологія історії психології включає основні підходи до дослідження її предмета, які визначають логіку та структуру наукового аналізу.

Основні методологічні принципи

Принцип детермінізму

- Психологічні теорії та концепції розвиваються не хаотично, а під впливом певних історичних, соціальних, культурних і наукових факторів.
- Вивчення історії психології потребує аналізу зовнішніх (соціокультурних) і внутрішніх (теоретичних та методологічних) умов розвитку науки.

Принцип історизму

Будь-яке психологічне знання слід розглядати в контексті часу, коли воно виникло.

- Ідеї та концепції аналізуються у зв'язку з науковими досягненнями та соціальними умовами тієї епохи.

Принцип єдності логічного та історичного аналізу

- Історія психології не лише описує минуле, а й аналізує логічну еволюцію наукових ідей.
- Це дозволяє не тільки реконструювати хронологію розвитку науки, а й зрозуміти взаємозв'язки між різними психологічними напрямками.

Принцип системності

Психологічні знання формуються як система, де окремі концепції взаємодіють і впливають одна на одну.

- Вивчення історії психології передбачає аналіз взаємозв'язків між різними науковими школами та підходами.

Принцип об'єктивності

- Дослідник має уникати суб'єктивної оцінки та аналізувати події на основі достовірних джерел.
- Історичні факти повинні розглядатися без упереджень і з урахуванням реального контексту.

Принцип розвитку

- Психологія як наука постійно змінюється, відбуваються трансформації її методології, об'єкта та предмета дослідження.
- Аналізується не лише виникнення нових ідей, а й процес їхньої модифікації та трансформації.

Вивчення історії психології сприяє розв'язанню методологічних питань, зокрема тих, що стосуються визначення предмета психології, її методів, пояснювальних моделей та взаємозв'язку з іншими науками.

Роль історії психології у постановці методологічних проблем

Методологічні проблеми психології виникають унаслідок складності її предмета – психіки та поведінки людини – і багатоаспектності підходів до їх вивчення. В історичному контексті можна виділити кілька ключових питань, які дослідження історії психології допомагає поставити та проаналізувати.

Проблема предмета психології

- В історії психології існували різні уявлення про предмет науки: від вивчення душі (античність) до психічних процесів (XVIII-XIX ст.), свідомості (інтроспекціонізм), поведінки (біхевіоризм), несвідомого (психоаналіз) та когнітивних процесів (когнітивна психологія).
- Історичний аналіз дозволяє зрозуміти, як змінювалися уявлення про предмет психології, і які концепції залишилися актуальними.

Проблема методів дослідження

- У різні періоди в психології домінували різні методи: спостереження та інтроспекція (XIX ст.), експеримент (початок XX ст.), тестування, моделювання, нейропсихологічні дослідження (XX-XXI ст.).
- Вивчення історичного розвитку методології допомагає критично оцінювати ефективність методів, виявляти їхні переваги та обмеження.

Проблема об'єктивності психологічного знання

- Одна з головних методологічних дискусій у психології стосується питання, наскільки ця наука є об'єктивною.
- В історії науки існували підходи, що підкреслювали її суб'єктивність (феноменологія, психоаналіз), а також підходи, що прагнули об'єктивності (біхевіоризм, когнітивна психологія).
- Вивчення історичних методологічних дебатів дозволяє розвивати збалансовані підходи до дослідження психічних процесів.

Проблема взаємозв'язку психології з іншими науками

- Психологія розвивалася під впливом філософії, біології, медицини, соціології, лінгвістики та інших дисциплін.
- Історія науки допомагає зрозуміти, які міждисциплінарні зв'язки були найбільш продуктивними, та сприяє інтеграції знань у сучасних дослідженнях.

Проблема психологічних шкіл та парадигмальних змін

- В історії психології відбувалися зміни парадигм – від натурфілософських пояснень психіки до експериментальної психології та когнітивної науки.
- Аналіз цих змін дозволяє зрозуміти, як виникають нові наукові напрями та які тенденції можуть визначати майбутнє психологічної науки.

Значення історії психології у вирішенні методологічних проблем

Узагальнення попередніх підходів та уроки історії

- Історія психології дає змогу уникати повторення методологічних помилок минулого (наприклад, догматизму в деяких психологічних школах).
- Аналіз успішних і неефективних методологічних стратегій допомагає визначати оптимальні шляхи розвитку сучасної науки.

Інтеграція різних підходів

- Завдяки історичному аналізу можлива інтеграція різних підходів у психології (наприклад, когнітивна психологія поєднує елементи експериментальної, інформаційної та нейропсихології).
- Це сприяє подоланню вузькоспеціалізованого мислення та розвитку комплексних міждисциплінарних підходів.

Удосконалення методів психологічного дослідження

- Історичний аналіз допомагає оцінити ефективність різних методів (наприклад, порівняння класичних експериментів Вундта з сучасними когнітивними дослідженнями).
- Виявлення сильних і слабких сторін методів дозволяє їх модернізувати та адаптувати до сучасних наукових стандартів.

Прогнозування розвитку психології

• Дослідження історичних закономірностей дозволяє передбачити можливі тенденції розвитку науки.

Наприклад, аналіз історичних зрушень у психології (від інтроспекції до експерименту, від поведінкових досліджень до когнітивних моделей) допомагає зрозуміти, що майбутнє психології може бути пов'язане з подальшою інтеграцією з нейронауками та штучним інтелектом

Визначення місця психології серед інших наук

• Вивчення історії дозволяє краще зрозуміти, як психологія еволюціонувала від філософської дисципліни до самостійної науки, та які методологічні виклики стоять перед нею сьогодні.

• Це сприяє розвитку чіткішої наукової ідентичності психології.

Теоретичні підходи до розвитку психологічної науки

Натурфілософський підхід (античність – XVII ст.)

Основні ідеї:

Психологічні явища пояснювалися через філософські міркування без наукового експерименту.

Центральне питання – природа душі та її зв'язок із тілом.

Основні представники:

Платон – дуалізм душі та тіла, ідея вродженого знання.

Арістотель – вчення про душу як функцію живого організму.

Рене Декарт – дуалізм психічного і фізичного, ідея рефлексивної природи поведінки.

Значення для психології:

- Визначення проблематики психології (душа, психічні процеси, свідомість).
- Закладення основ для подальших експериментальних досліджень.

Біологічний підхід (XIX – XX ст.)

Основні ідеї:

Психічні явища є функцією нервової системи та мозку.
Еволюційний розвиток поведінки пов'язаний із пристосуванням до середовища.

Основні представники:

Чарльз Дарвін – теорія еволюції та адаптації поведінки.

Іван Сєченов – рефлексорна природа психічної діяльності.

Іван Павлов – умовні рефлекси як механізм навчання.

Роберт Сперрі – дослідження функцій мозку та розділеної свідомості.

Значення для психології:

Започаткування експериментальних досліджень психічних функцій.

Наталія ХАРИТОНОВА©

Поява нейропсихології та психофізіології.

Емпіричний та асоціативний підхід (XVII – XIX ст.)

Основні ідеї:

Психіка пояснюється через асоціації між відчуттями та уявленнями.

Досвід є єдиним джерелом знань.

Основні представники:

Джон Локк – теорія "чистого аркуша" (tabula rasa).

Джеймс Мілль – механістична теорія асоціацій.

Олександр Бен – розвиток психології як науки через вивчення навчання.

Значення для психології:

Обґрунтування важливості досвіду та навчання.

Підготовка основ для біхевіористичних та когнітивних теорій.

Структуралізм (кінець XIX – початок XX ст.)

Основні ідеї:

Психологія повинна досліджувати структуру свідомості через інтроспекцію.

Свідомість складається з елементів (відчуття, образи, почуття).

Основні представники:

Вільгельм Вундт – засновник експериментальної психології.

Едвард Тітченер – концепція структури свідомості.

Значення для психології:

Започаткування експериментальної психології.

Формування наукових методів дослідження психічних процесів.

Функціоналізм (кінець XIX – початок XX ст.)

Основні ідеї:

Психологія повинна вивчати функції свідомості, а не її структуру.

Поведінка людини має адаптивний характер.

Основні представники:

Вільям Джеймс – вчення про потік свідомості.

Джон Дьюї – акцент на практичному застосуванні психології.

Значення для психології:

Вплив на розвиток когнітивної та еволюційної психології.

Спрямованість на практичне застосування психологічних знань.

Біхевіоризм (початок ХХ ст.)

Основні ідеї:

Психологія повинна вивчати лише об'єктивно спостережувану поведінку.

Людська поведінка формується за принципами стимулу-реакції.

Основні представники:

Джон Вотсон – засновник біхевіоризму.

Б. Ф. Скіннер – оперантне обумовлення.

Едвард Толмен – концепція когнітивних карт.

Значення для психології:

Розвиток методів навчання і модифікації поведінки.

Започаткування когнітивної революції.

Психоаналіз (XX ст.)

Основні ідеї:

Психіка складається зі свідомого, підсвідомого та несвідомого.

Поведінка визначається несвідомими мотивами та конфліктами.

Основні представники:

Зигмунд Фройд – теорія психоаналізу.

Карл Юнг – концепція колективного несвідомого.

Альфред Адлер – ідея соціального почуття.

Значення для психології:

Вплив на розвиток клінічної психології та психотерапії.

Започаткування досліджень особистості.

Гештальтпсихологія (XX ст.)

Основні ідеї:

Психічні процеси слід розглядати як цілісні структури.

"Ціле більше, ніж сума його частин."

Основні представники:

Макс Вертгеймер – принципи сприйняття.

Вольфганг Кьолер – дослідження інсайту.

Значення для психології:

Розвиток когнітивної психології та нейронаук.

Вплив на дослідження сприйняття та пам'яті.

Когнітивна психологія (XX – XXI ст.)

Основні ідеї:

Поведінка людини визначається процесами обробки інформації.

Людська свідомість подібна до комп'ютера.

Основні представники:

Жан Піаже – стадії когнітивного розвитку.

Джордж Міллер – теорія обмеженого обсягу пам'яті.

Значення для психології:

Формування когнітивно-біхевіористичних моделей.

Розвиток штучного інтелекту.

Гуманістична психологія (XX ст.)

Основні ідеї:

Людина – активний творець свого життя.

Самоактуалізація – основний мотив особистості.

Основні представники:

Карл Роджерс – клієнт-центрована терапія.

Абрахам Маслоу – піраміда потреб.

Значення для психології:

Вплив на позитивну психологію та психотерапію.

Розвиток концепцій особистісного зростання.

Теоретичний підхід	Основні ідеї	Основні представники	Значення для психології
Натурфілософський (античність – XVII ст.)	Психіка як функція душі, філософські уявлення про психіку та поведінку.	Платон, Арістотель, Декарт	Визначення основних питань психології (душа, свідомість, психічні процеси).
Біологічний (XIX – XX ст.)	Психіка є функцією мозку, поведінка формується через еволюційні механізми.	Дарвін, Сеченов, Павлов, Сперрі	Закладення основ нейропсихології, розуміння рефлекторної природи психічної діяльності.
Емпіричний та асоціативний (XVII – XIX ст.)	Психіка розвивається через асоціації, знання – результат досвіду.	Локк, Мілль, Бен	Обґрунтування принципів навчання, підготовка до біхевіористичних та когнітивних досліджень.
Структуралізм (кінець XIX – початок XX ст.)	Свідомість складається з елементів, які можна аналізувати через інтроспекцію.	Вундт, Тітченер	Започаткування експериментальної психології, розвиток інтроспективних методів.
Функціоналізм (кінець XIX – початок XX ст.)	Психологія вивчає функції свідомості, поведінка має адаптивний характер.	Джеймс, Дьюї	Вплив на когнітивну та еволюційну психологію, акцент на практичне застосування.
Біхевіоризм (XX ст.)	Вивчення лише об'єктивно спостережуваної поведінки, зв'язок стимулу-реакції.	Вотсон, Скіннер, Толмен	Розвиток методів навчання, поведінкової терапії, започаткування когнітивної революції.
Психоаналіз (XX ст.)	Несвідомі процеси визначають поведінку, психіка складається зі свідомого та несвідомого.	Фройд, Адлер	Юнг, Вплив на розвиток клінічної психології, психотерапії та теорій особистості.
Гештальтпсихологія (XX ст.)	Психічні процеси слід вивчати як цілісні структури, принцип «ціле більше за суму частин».	Вертгеймер, Кьолер	Розвиток когнітивної психології, вплив на дослідження сприйняття та мислення.
Когнітивна психологія (XX – XXI ст.)	Психіка працює за принципом обробки інформації, свідомість подібна до комп'ютера.	Піаже, Міллер, Ньюелл	Розвиток когнітивної науки, нейропсихології, штучного інтелекту.
Гуманістична психологія (XX ст.)	Людина – активний творець свого життя, самоактуалізація як основний мотив.	Роджерс, Маслоу	Вплив на позитивну психологію, розвиток концепцій особистісного зростання та терапії.

Загальна характеристика основних періодів розвитку психології

Розвиток психології можна поділити на кілька основних історичних періодів, кожен з яких відзначався домінуванням певних ідей щодо природи психіки та методів її вивчення.

Психологія Стародавнього світу (до V ст. н.е.)

Характеристика періоду:

Психологічні знання розвивалися в межах філософії, міфології та медицини.

Уявлення про психіку були пов'язані з концепцією душі, що вважалася джерелом життя, мислення та поведінки.

Формуються перші теорії про природу свідомості, сприйняття, пам'ять і мотивацію.

Основні представники та їхні ідеї:

Платон – дуалізм душі і тіла, душа як носій знань.

Арістотель – трактат "Про душу", вчення про три види душі (рослинна, тваринна, розумна).

Гіппократ – теорія темпераментів (сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік).

Епікур, стоїки – ідеї про вплив емоцій на поведінку.

Значення для психології:

Закладені основи для філософсько-психологічного аналізу психіки.

Перші спроби класифікації психічних явищ та темпераментів.

Психологія Середньовіччя (V – XV ст.)

Характеристика періоду:

Психологія підпорядковується релігійним догмам, домінування схоластики.

Психіка розглядається як виявлення божественного начала.

Відсутність самостійної науки про психіку, психологічні знання інтегровані у богослов'я та філософію.

Людина вважається створінням Бога, а її душа – безсмертною сутністю.

Основні представники та їхні ідеї:

Августин Аврелій – інтерпретація душі через внутрішній досвід та саморефлексію.

Фома Аквінський – розвиток аристотелівської концепції душі, пояснення розуму як божественного дару.

Авіценна (Ібн Сіна) – дослідження сприйняття, пам'яті та емоцій, внесок у медичну психологію.

Значення для психології:

Розвиток внутрішньої рефлексії як методу пізнання психіки.

Підготовка основ для переходу до наукового підходу в епоху Відродження

Психологія епохи Відродження (XV – XVII ст.)

Характеристика періоду:

Відродження інтересу до людини як автономної істоти з унікальними можливостями.

Формування гуманістичної концепції психіки, акцент на індивідуальність особистості.

Зародження наукового підходу до вивчення психіки.

Критика релігійного догматизму, розширення можливостей дослідження психіки.

Основні представники та їхні ідеї:

Леонардо да Вінчі – дослідження зорового сприйняття, експериментальні підходи.

Мішель де Монтень – вивчення людської природи через самостереження.

Галілео Галілей – обґрунтування значення експериментального методу.

Френсіс Бекон – емпіризм, основа для розвитку наукової методології у психології.

Значення для психології:

Перехід від метафізичних пояснень психіки до експериментального дослідження.

Закладення основ емпіричної методології.

Формування уявлення про людину як активного суб'єкта пізнання.

Психологія Нового часу (XVII – XIX ст.)

Характеристика періоду:

Початок наукового осмислення психічних явищ.

Активний розвиток філософських теорій свідомості, сприйняття, пізнання.

Зародження психології як самостійної науки (кінець XIX ст.).

Формування механістичних, асоціативних та раціоналістичних підходів до психіки.

Основні представники та їхні ідеї:

Рене Декарт – дуалізм душі і тіла, ідея рефлексорного принципу поведінки.

Джон Локк – асоціативна психологія, концепція "чистого аркуша" (tabula rasa).

Іммануїл Кант – ідея активного сприйняття, категоріальний апарат мислення.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель – діалектичний метод у дослідженні психіки.

Іван Сєченов – рефлексорна природа психічної діяльності.

Значення для психології:

Започаткування експериментальних методів дослідження психіки.

Створення перших лабораторій психології (Вундт, 1879).

Формування механістичних та біологічних моделей психіки.

Період	Основні характеристики	Основні представники	Значення для розвитку психології
Психологія Стародавнього світу (до V ст. н.е.)	- Психологія існує в межах філософії та міфології. - Душа вважається джерелом мислення та поведінки. - Формуються перші концепції про сприйняття, пам'ять, мотивацію.	Платон – дуалізм душі і тіла. Арістотель – класифікація психічних процесів. Гіппократ – теорія темпераментів.	- Закладення основ для подальшого розвитку психології. - Перші класифікації психічних процесів та темпераментів.
Психологія Середньовіччя (V – XV ст.)	- Домінування релігійного світогляду. - Психіка розглядається як виявлення божественного начала. - Відсутність самостійної науки, психологічні знання інтегровані у богослов'я.	Августин Аврелій – саморефлексія як метод пізнання душі. Фома Аквінський – розвиток арістотелівської концепції душі. Авіценна – дослідження сприйняття та емоцій.	- Розвиток внутрішньої рефлексії. - Підготовка основ для наукового підходу в епоху Відродження.
Психологія епохи Відродження (XV – XVII ст.)	- Відродження інтересу до людини та її унікальності. - Гуманістичний підхід до психіки. - Поява перших експериментальних досліджень психічних процесів.	Леонардо да Вінчі – дослідження сприйняття. Мішель де Монтень – вивчення особистості через самоспостереження. Френсіс Бекон – розвиток емпіричного методу.	- Перехід від метафізичних пояснень до експериментального підходу. - Формування основ для наукової методології.
Психологія Нового часу (XVII – XIX ст.)	- Початок наукового осмислення психічних явищ. - Розвиток філософських теорій свідомості та пізнання. - Формування психології як самостійної науки. <small>Наталія ХАРИТОНОВА©</small>	Рене Декарт – дуалізм душі і тіла, рефлексорна поведінка. Джон Локк – концепція "чистого аркуша". Іван Сеченов – рефлексорна природа психічної діяльності.	- Виникнення експериментальної психології. - Створення перших лабораторій психології. - Формування механістичних та біологічних моделей психіки.

Періодизація історичного розвитку психологічних ідей

- Розвиток психологічних ідей відбувався поступово, проходячи кілька основних етапів. Умовно можна виділити такі періоди розвитку психології:

Допсихологічний період (до V ст. н.е.) – філософсько-міфологічні уявлення про психіку

Основні характеристики:

Психологічні знання існують у формі міфологічних, релігійних і натурфілософських уявлень.

Душа сприймається як надприродна сутність, що керує поведінкою людини.

Філософія формує перші концепції про свідомість, пам'ять, мислення, емоції.

Основні представники та ідеї:

Платон – теорія про безсмертну душу, що має три частини: розумну, афективну та бажальну.

Арістотель – трактат «Про душу», вчення про три типи душі (рослинну, тваринну, раціональну).

Гіппократ – вчення про темпераменти (сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік).

Значення для психології:

Формування перших психологічних теорій у межах філософії.

Започаткування понять про структуру психіки та її функції.

Середньовічний період (V – XV ст.) – релігійно-теологічна психологія

Основні характеристики:

Домінування релігійного світогляду в поясненні психічних явищ.

Вчення про душу як божественну субстанцію.

Психологічні питання досліджуються в межах теології та схоластики.

Основні представники та ідеї:

Августин Аврелій – самоспостереження як метод пізнання душі.

Фома Аквінський – розвиток концепції Арістотеля про душу, ідея гармонії віри і розуму.

Авіценна (Ібн Сіна) – дослідження сприйняття, пам'яті, мислення.

Значення для психології:

Започаткування інтроспекції як методу самоспостереження.

Розвиток уявлень про природу душі та її зв'язок із тілом.

Епоха Відродження (XV – XVII ст.) – гуманістична психологія

Основні характеристики:

Людина розглядається як активний суб'єкт, що має свободу волі.

Розвиток емпіричних методів дослідження психіки.

Психологічна думка виходить за межі теології, розширюється вплив природничих наук.

Основні представники та ідеї:

Леонардо да Вінчі – дослідження зорового сприйняття.

Френсіс Бекон – розвиток емпіризму, наголошення на дослідженні досвіду.

Мішель де Монтень – ідеї про самоспостереження як спосіб пізнання особистості.

Значення для психології:

Започаткування дослідницьких підходів до вивчення психіки.

Наталія ХАРИТОНОВА©

Відхід від релігійних пояснень у розумінні психічних процесів.

Психологія Нового часу (XVII – XIX ст.) – філософсько-раціоналістичні та експериментальні концепції

Основні характеристики:

Початок експериментального дослідження психічних процесів.

Психологія починає виокремлюватися як самостійна наука.

Формування перших теорій поведінки та навчання.

Основні представники та ідеї:

Рене Декарт – дуалізм душі й тіла, ідея рефлексорної природи поведінки.

Джон Локк – концепція «чистого аркуша» (*tabula rasa*), ідея про набуття знань через досвід.

Іван Сєченов – рефлексорний принцип психічної діяльності.

Значення для психології:

Розвиток ідей про роль досвіду у формуванні психіки.

Виникнення механістичних та асоціативних теорій поведінки

Оформлення психології як самостійної науки (кінець XIX – початок XX ст.)

Основні характеристики:

Відкриття першої психологічної лабораторії.

Використання експериментальних методів дослідження психіки.

Формування основних психологічних шкіл.

Основні представники та ідеї:

Вільгельм Вундт – засновник експериментальної психології, метод інтроспекції.

Вільям Джеймс – функціоналізм, поняття «потoku свідомості».

Зигмунд Фройд – психоаналіз, концепція несвідомого.

Значення для психології:

Відокремлення психології від філософії.

Започаткування експериментальних досліджень психічних явищ.

Сучасний період (XX – XXI ст.) – розвиток наукових шкіл і міждисциплінарних підходів

Основні характеристики:

Розвиток когнітивної психології, нейропсихології, психології особистості.

Використання технологій у вивченні психіки (фМРТ, штучний інтелект).

Інтеграція психології з біологією, соціологією, нейронауками.

Основні представники та ідеї:

Жан Піаже – стадії когнітивного розвитку.

Б. Ф. Скіннер – оперантне обумовлення, розвиток біхевіоризму.

Аарон Бек – когнітивна терапія, теорія когнітивних спотворень.

Значення для психології:

Використання нейронаук у дослідженні психіки.

Розвиток психологічних інтервенцій та терапевтичних методів.

Історія розвитку психологічних ідей пройшла шлях від філософських та релігійних уявлень до сучасних наукових досліджень. Основні етапи включають:

Допсихологічний період – міфологічні та філософські уявлення.

Середньовічна психологія – релігійні пояснення психіки.

Епоха Відродження – гуманістичний підхід.

Психологія Нового часу – початок наукового підходу.

Формування психології як науки – експериментальна психологія.

Сучасний період – інтеграція психології з іншими науками.

Ця періодизація відображає поступовий розвиток науки, її перехід від суб'єктивних пояснень до об'єктивних методів дослідження психічних явищ.

Категорія проблем	Основні проблеми	Ключові питання
Методологічні проблеми	Визначення предмета психології	Чи є психологія наукою про свідомість, поведінку чи психіку?
	Об'єктивність досліджень	Як уникнути суб'єктивності у вивченні психічних явищ?
	Методи дослідження	Які методи є найефективнішими для вимірювання психічних процесів?
Теоретичні проблеми	Співвідношення свідомого і несвідомого	Наскільки несвідоме впливає на поведінку людини?
	Пояснення природи психічного	Чи є психіка продуктом мозку чи автономною сутністю?
	Біологічне vs. соціальне у психіці	Що більше впливає на психіку – генетика чи соціальне середовище?
	Структура і розвиток особистості	Чи є особистість стабільною чи змінюється протягом життя?
	Свобода волі vs. детермінізм	Чи має людина свободу вибору, чи її поведінка визначена зовнішніми чинниками?
Прикладні та етичні проблеми	Психологія і штучний інтелект	Чи може ШІ повністю відтворити людське мислення?
	Психічне здоров'я та розлади	Як визначити межу між нормальною та патологічною психікою?
	Етичні питання досліджень	Як забезпечити дотримання етики у психологічних експериментах?
	Маніпуляція психологічними знаннями	Як запобігти використанню психології у пропаганді та рекламі?